

Viorica Lupu,
director adjunct BRȘA

Biblioteca ca sistem tehnologic: principii, structură, funcții

Biblioteca trebuie apreciată ca un tot indivizibil, de pe pozițiile analizei sistemice. Orice problemă apărută în fața bibliotecii trebuie cercetată în contextul său integral, ca un sistem în cadrul interacțiunii tuturor componentelor sale. Abordarea bibliotecii ca sistem, de pe poziții complexe, asigură o funcționare armonioasă a tuturor elementelor, contribuie la atingerea unei proporționalități optime în dezvoltarea subsistemelor ei și la lichidarea disproporțiilor și contradicțiilor dintre subsisteme, precum și la alegerea variantelor optime de soluționare a problemelor prin intermediul utilizării realizărilor actuale ale științei și practicii biblioteconomice.

Fiind o structură autonomă, flexibilă și deschisă, biblioteca este, în esență, o structură sistemică complexă, care se dezvoltă din interior cu noi componente conexe, necesare vieții sociale.

Sistemul „biblioteca” își desfășoară activitatea sub acțiunea diferitor factori externi, se adaptează permanent la schimbările macrosistemului din care face parte și la cerințele provocate de dinamica elementelor integrate.

Ca sistem deschis, biblioteca comunică cu alte sisteme cu care se află în relații continue pe multiple direcții, exprimate prin fluxurile de intrări (forță de muncă, resurse materiale, resurse informaționale) și cele de ieșiri (informații, servicii și produse informaționale etc.) destinate macrosistemului din care biblioteca face parte.

În linii mari, se poate vorbi despre bibliotecă ca sistem organizațional și bibliotecă ca sistem tehnologic, ambele fiind componente ale sistemului complex — bibliotecă.

Sistemul tehnologic poate fi definit ca *un ansamblu organizat de elemente de producție dependente între ele, perceput ca un întreg prin intermediul relațiilor ce leagă elementele între ele și capabil de a se individualiza prin realizarea unei funcții sau a unui grup de funcții specifice.*

Sistemul tehnologic de bibliotecă trebuie să fie orientat spre reformarea materialelor existente în produse

și servicii informaționale, necesare societății, cu cheltuieli minime, luându-se în vedere condițiile actuale și timpul utilizat la realizarea lor.

Biblioteca ca sistem tehnologic reprezintă o structură integră, menținându-și durabilitatea și stabilitatea datorită organizării relațiilor reciproce dintre subsistemele sale, care sunt următoarele:

- obiectele muncii (colecțiile de documente, necesitățile informaționale ale utilizatorilor);
- procesele tehnologice bibliotecare de bază (formarea fondului, completarea colecțiilor, evidența colecțiilor, prelucrarea analitico-sintetică a documentelor, organizarea și comunicarea colecțiilor, informarea bibliografică);
- resursele (umane, tehnice, informaționale, lingvistice, software);
- ansamblul documentar de reglementare a tehnologiilor bibliotecare;
- evaluarea eficienței producției bibliotecare;
- rezultatele finale (serviciile și produsele informaționale).

Fiecare din subsisteme îndeplinește și funcții specifice *intersistemice*, care asigură funcționalitatea și integritatea sistemului, și *extrasistemice*, care asigură adaptabilitatea și autoorganizarea sistemului.

Un prim element ce participă la formarea sistemului „bibliotecă” îl reprezintă subsistemul „fondul documentar” pe care se fundamentează întreaga activitate a bibliotecii și, prin urmare, întregul sistem de bibliotecă.

Subsistemul „fondul documentar” îndeplinește funcția specifică proprie, ce i-a fost atribuită în cadrul sistemului, dar, concomitent, servește și ca sistem aparte. Fără de acest element funcționarea întregului sistem nu va fi posibilă. În același timp, fondul documentar, luat în considerație ca o integritate, nu este capabil să-și realizeze funcțiile sale sociale, fapt ce demonstrează că subsistemul „fondul documentar” funcționează datorită

activității celorlalte elemente și invers, celelalte elemente funcționează grație acțiunii acestui subsistem sau element. În consecință, de faptul că de corect vor fi soluționate problemele de formare a colecțiilor bibliotecii depinde soarta tuturor celorlalte componente ale sistemului și viceversa.

Un sistem tehnologic de bibliotecă trebuie să posede așa caracteristici ca:

- ✍ **caracter rațional, util** — atingerea rezultatului scontat cu cheltuieli optime;
- ✍ **calități procesuale** — prezentarea algoritmică a activității în consecutivitatea proceselor și operațiilor tehnologice;
- ✍ **calități de organizare** — organizarea structurală, funcțională și de dirijare a tehnologiilor bibliotecare;
- ✍ **calități de reglementare** — reglementarea proceselor și cerințelor raportate la rezultatul final;
- ✍ **caracter reproductiv, de regenerare** — garantarea rezultatelor prin respectarea prescripțiilor tehnologice;
- ✍ **caracter sistemic** — integritatea, legăturile reciproce ale subsistemelor în cadrul sistemului tehnologic.

Principala caracteristică a sistemului tehnologic — **integritatea** — este conferită de interconexiunea, integrarea, interacțiunea elementelor (ce formează sistemul) între ele și mediul extern, într-o formă dinamică, care acționează în vederea asigurării funcțiunii principale. Datorită acestor însușiri, sistemul capătă un caracter integru și, totodată, calități noi.

Biblioteca ca sistem posedă proprietăți noi care apar în rezultatul funcționării și dezvoltării ei și care conduc la schimbarea unor părți ale lui (sistemului). Aceste schimbări constituie o cale de introducere a noului, când doar un minim de elemente de nouitate duc la efecte care pot fi foarte semnificative. Apariția noilor elemente sau subsisteme în sistemul tehnologic de bibliotecă, cum ar fi: automatizarea proceselor bibliotecare, implementarea tehnologiilor moderne, inovațiilor, deschiderea unor săli specializate cu acces liber la raft, săli multimedia etc., contribuie la îmbunătățirea activității elementelor și subsistemelor existente ale bibliotecii în întregime.

Biblioteca ca sistem reprezintă rezultatul relațiilor indisolubile, derivate din elementele din sistem, precum

și funcțiilor îndeplinite de ele. Excluderea unui subsistem duce la sistarea funcționării întregului sistem, de aceea din punct de vedere al viabilității bibliotecii toate subsistemele și funcțiile lor sunt de o importanță egală.

Biblioteca, ca sistem integral în procesul de funcționare și dezvoltare, este cu mult mai capabilă, decât fiecare din elementele și subsistemele sale luate izolat. Fiecare element funcționează datorită activității funcționale a celorlalte elemente, care se află în relații strânse și, în rezultatul acțiunii venite din partea altor elemente ale sistemului, influențează asupra altor elemente. Modificarea capacității de producție sau a volumului unui element al sistemului schimbă corelația dintre toate elementele și în așa mod influențează asupra întregului sistem. Spre exemplu, dacă în subsistemul de prelucrare analitico-sintetică a documentelor au apărut defecțiuni din diferite motive (lipsă de personal, întreruperea funcționării softului etc.), atunci vor fi produse dereglări în toate celelalte elemente, cum ar fi: organizarea cataloagelor, depozitarea, păstrarea documentelor, servirea utilizatorilor și, în rezultat, vor apărea impedimente în calea documentului, documentul neajungând la utilizator. Astfel, este necesar de a prevedea posibilele devieri și acțiunile lor negative și defavorabile asupra sistemului și de a lua măsuri de prevenire sau, în cel mai rău caz, de înlăturare operativă a lor.

Funcția de bază a oricărui sistem tehnologic constă în transformarea unui flux de intrări (materie primă) în ieșiri (produs final). Astfel, biblioteca ca sistem tehnologic îndeplinește următoarele funcții:

1. **Alegerea asortimentului de servicii și produse informaționale** (studierea necesităților de informare ale beneficiarilor, în baza cărora se evidențiază necesitățile noi ale comunității, care condiționează apariția de noi poziții sortimentale);

2. **Pregătirea tehnologică a producției noului asortiment de servicii și produse informaționale** are ca scop asigurarea creării noilor produse și modernizarea celor existente la nivelul cerințelor din ce în ce mai complexe și mai diversificate ale beneficiarilor, utilizând cele mai performante tehnologii și metode moderne, precum și asigurarea celor mai bune condiții, reducerea la minimum posibil a cheltuielilor de producție. Pregătirea tehnologică reprezintă prima verigă în lanțul operațional al procesului de producție și se constituie ca etapă de concepție constructivă și tehnologică. Pregătirea tehnologică a

producției informaționale constă dintr-un șir de activități, dintre care cele mai importante sunt:

- ☑ Analiza datelor de pornire pentru elaborarea procesului tehnologic, studierea cerințelor calitative față de produsul (serviciul) ce se dorește a fi creat;
- ☑ Căutarea unui model analog, a unei scheme tehnologice unificate și adaptarea lor la biblioteca concretă sau elaborarea proprie a procesului tehnologic pe faze de proces tehnologic și în cadrul acestora pe operații;
- ☑ Elaborarea traseului tehnologic determinat de consecutivitatea operațiilor tehnologice în cadrul structurii procesului tehnologic (fiind reprezentat sub formă de algoritm, schemă tehnologică, bloc-schemă, organigramă);
- ☑ Evaluarea și selectarea bazei de resurse necesare pentru desfășurarea procesului tehnologic: resurse documentare, lingvistice, materiale, tehnice, software și umane;

- ☑ Elaborarea normelor de timp de muncă și de consum;
- ☑ Stabilirea metodelor de control tehnologic;
- ☑ Prezentarea rezultatelor proiectării tehnologice.

3. *Crearea produselor și serviciilor informaționale și punerea lor la dispoziția utilizatorilor constituie funcția de bază a bibliotecii ca sistem tehnologic;*

4. *Evaluarea eficienței producției bibliotecare, verificarea concordanței nivelului de performanță a produsului nou cu parametrii prescriși în documentul de proiectare.*

Funcționarea bibliotecii ca sistem alături organizațional, cât și tehnologic depinde în mare măsură de resursele financiare, nivelul de calificare și profesionalism al personalului, diversitatea de documente achiziționate, cu alte cuvinte, de factorii mediului extern, din care motiv biblioteca este obligată să interacționeze și să coordoneze activitatea nu doar în cadrul sistemului său, ci și cu sistemele din exterior.

Referințe bibliografice:

1. Пилко, И. С. Информационные и библиотечные технологии: Учебное пособие. Санкт-Петербург, 2006. 341 с.
2. Пилко, И. С. Технологическое библиотековедческое знание: содержание и структура. В: Научные и технические библиотеки. 2003, № 3, с. 40-46.
3. Слепокуров, В. С. Интеллектуальные ресурсы и технологии как механизм интеграции культуры организаций. В: Научные и технические библиотеки. 2007, № 5, с. 10-17.
4. Столяров, Ю. Н. Библиотека – двухконтурная система. В: Научные и технические библиотеки. 2002, № 11, с. 5-24.
5. Столяров, Ю. Н. Библиотека: структурно-функциональный подход. М.: Книга, 1981. 255 с.
6. Столяров, Ю. Н. Библиотечный фонд: Учебник. М.: Книжная палата, 1991. 270 с.
7. Столяров, Ю. Н. Справочно-библиографический аппарат в структуре библиотеки как системы. В: Научные и технические библиотеки. 2007, № 3, с. 21-28.

